

DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

CYLCHLYTHYR 24 Mawrth 2018

NEWSLETTER 24 March 2018

EIN GWEFAN <http://discoveringoldwelshhouses.co.uk> yw prif sianel gyfathrebu'r Grŵp – defnyddiwch hi i weld mwy o fanylion am y digwyddiadau diweddar a'r rhai sydd ar ddod, ac i edrych ar ein llyfrgell sy'n cynyddu'n gyson ac ar nodweddion eraill.

OUR WEBSITE <http://discoveringoldwelshhouses.co.uk> is the Group's main channel of communication – please visit it to see details of recent and forthcoming events and to look at our growing library and other features.

GAIR O'R GADAIR: Cyn bo hir bydd y gaeaf hir a diflas hwn sy'n oer a gwlyb, drosodd a gallwn i gyd edrych ymlaen at raglen ddiddorol o ymweliadau dendro yn ogystal â'r daith Astudio ym Medi i Cumbria. Erfyniaf arnoch i archebu'n gynnar er mwyn osgoi cael eich siomi! Yn y cyfamser, mae'r holl wynt a glaw hwn yn ei gwneud yn amser ardderchog i'r Canghennau ddal i fyny â'u hymchwil, blwy wrth blwy, o'r tai a fuasai o ddiddordeb i ni. Mae rhai ohonynt yn dra chyfarwydd, ond ceir eraill na wyddom ddim amdanynt. Rhoddaf botel o Sieri llesol i bob Aelod Cangen sy'n darganfod tŷ nas gwyddom amdano o'r unfed ganrif ar bymtheg neu gynharach yn eu plwyfi, a bydd Margaret yn falch ofnadwy o weld y bylchau yn ein harchifau yn anelu at gofnod mwy cyfansawdd. Pob Hwyl!

FROM THE CHAIR: Soon, this long, cold, wet, wearisome winter will be over and we can all look forward to the interesting programme of dendro visits and the Study tour in September to Cumbria. I urge you all to book early and avoid disappointment! In the meantime all this wind and rain make it the perfect time for Branches to catch up on their research, parish by parish, of houses that would be of interest to us. Some are well known, some we know a little about, and there are some we know nothing about. I will give a bottle of medicinal Sherry to every Branch Member who discovers a sixteenth century or earlier house in their parishes that we do not know about, and Margaret will be very pleased to have the gaps in our archives moving to a more comprehensive record. Good Luck!

Richard Cuthbertson, Cadeirydd

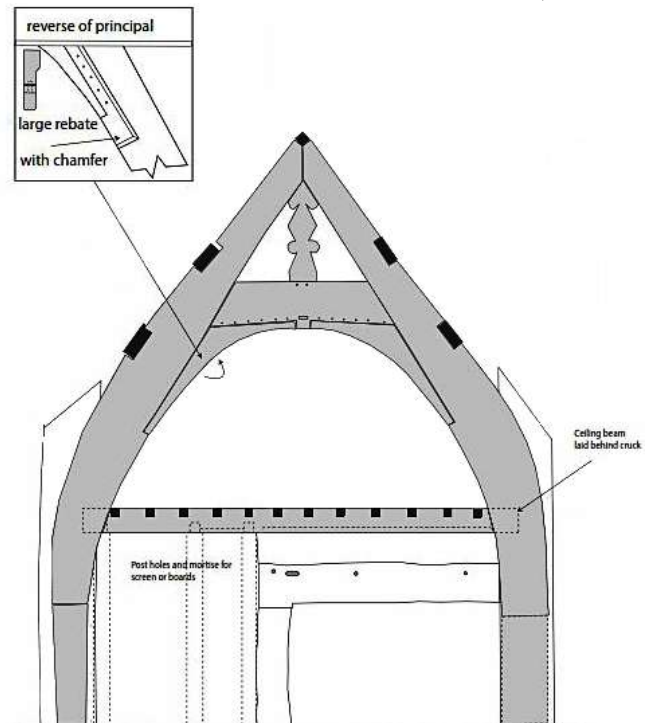
Richard Cuthbertson, Chairman

Tŷ Fry

NEWYDDION DIWEDDARAF

Prosiect GDdn Cymru: Blwyddyn 2: O'r 100 a mwy o dai yr ymwelwyd â hwy, cafwyd caniatâd gan 38 perchen tŷ a allai fod yn addas, aseswyd 26 o safbwynt dendro cronolegol; ystyrid 6 yn addas ar gyfer eu samplu, ond dim ond tri o'r rhain oedd wedi eu dyddio. Roedd y canlyniadau yn bwysig iawn. Yn Nhŷ Gwyn cymunwyd pren y nenfforch yn y tŷ neuadd hwn yn 1447: a choed y sgrîn ar ôl 1520 a'r corn simdde yn cael ei osod yn 1578. Yn yr Hendre fe gymunwyd pren nenfforch y tŷ neuadd hwn yn 1502/03; gosodwyd y corn simdde yn 1586/7; ychwanegwyd cegin i'r GOn o'r

Neuadd nenfforch Sir Ddinbych / Denbighshire cruck hall-house, 1447. Llun / drawing: Peter Thompson

NEWS UPDATE

NE Wales project: Year 2: Of the 100+ houses visited, 38 owners of potentially suitable houses gave permission, 26 were assessed for dendrochronology; 6 were thought suitable for sampling, but only three of these dated. The

neuadd nenfforch yn 1682/3 a daeth yr adain wasanaeth y nenfforch yn barlwr yn 1794. Dyddiadau cymuno tebygol coed Garneddwen Fawr oedd 1557-87. Mae'r rhain a thai eraill yn cael eu cofnodi'n bensaernïol ar hyn o bryd ac mae hanes tua chwe tŷ wethi'n cael eu hymchwilio.

Neuadd nenfforch Sir Ddinbych / Denbighshire cruck hallhouse

Gwaith Allanol yn parhau gyda sgysiau yn cael eu rhoi i gymunedau ar draws gogledd Cymru. Bydd arddangosfa 'n cael ei chynnal yn Llyfrgell Prestatyn ar 12-16 Mawrth, gyda sgwrs yn Saesneg am 2yp ar 12 Mawrth.

Mae **Prosiect Hanes Lleol a noddir gan 'Bagiau o Gymorth' Gymunedol Tesco** yn parhau i ddenu pobl newydd i'w ddigwyddiadau misol. Hefyd mae **Cangen Môn DHDC** a ailanswyd yn denu pobl newydd i'w weithgareddau misol. Mae canghennau eraill yn dal i gyfarfod yn rheolaidd er mwyn dilyn gweithgareddau addas i ddiddordebau eu haelodau ac maent i gyd yn dechrau cymharu gwybodaeth y cytunir ami ar gyfer helpu ein cynllunio strategol ar gyfer y dyfodol. Yn 2018-19 agwedd allweddol ein gweithgaredd fydd canolbwyntio ar adeiladau nenffyrch gogledd Cymru.

GOLYGYDD Y CYLCHLYTHYR: Mae ein golygydd presennol yn ymdeol *ar ôl y rhifyn nesaf*, ac rydym yn chwilio'n daer am rhywun i wneud y gwaith, hwyrach am 2 flynedd. Os ydych â diddordeb neu os gellwch awgrymu rhywun, cysylltwch â 01766 890550.

OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI ond ddim eto yn aelod, pam na ystyriwch ymuno a'r Grŵp? Ysgrifennydd Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson 01824 704404 membership@discoveringgoldwelshhouses.co.uk. Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, yr Ysgrifenyddes secretary@discoveringgoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

DIGWYDDIADAU GRŴP

Rydym yn brysur yn paratoi ar gyfer **cynhadledd wanwyn Grŵp Pensaernïaeth Werinol DU 2018** ym Mangor yn Ebrill. Bydd y cynrychiolwyr yn treulio dyddiau yn ymweld â thai ar Ynys Môn, yn Siroedd Dinbych a Chonwy. Bydd angen gwirfoddolwyr yn nes at yr amser i fod yn stiwardiaid ayb. **Taith Astudio GDHDC i Cumbria, Medi 10-13 2018.** Bydd Taith Astudio eleni yn ymweld â rhai tai ac adeiladau hen a diddorol yn Cumbria. Bydd ein coets yn ein cludo am bedwar diwrnod i amrywiaeth o fannau preifat a chyhoeddus, yn aml

results were very important. In Ty Gwyn the cruck hallhouse timber was felled in 1447; the screen timbers after 1520 & the chimney stack inserted in 1578. At Hendre the cruck hallhouse timber was felled in 1502/03; the chimney stack inserted in 1586/7; a kitchen added NW of the cruck hall in 1682/3 & the service wing of the cruck range became a parlour in 1794. The likely tree felling dates for Garneddwen Fawr were 1557-87. These and other houses are currently being architecturally recorded and around six house histories are being researched.

Neuadd Sir Ddinbych / Denbighshire hall-house 1502/03

Outreach continues with talks given to communities across north Wales. An exhibition will be held in Prestatyn Library from 12–16 March, with a talk in English at 2 pm on 12 March.

The **Tesco Community "Bags of Help" Award funded Local History Project** in the Beddgelert area continues to draw in new people to its monthly events. The re-launched **DOWH Anglesey Branch** is also attracting new people to its monthly activities. Other branches continue to meet regularly to pursue activities appropriate to the interests of their members and all are starting to collate agreed information to assist our strategic planning for the future. Emphasis on the cruck buildings of north Wales will become a key aspect of activity in 2018-19.

NEWSLETTER EDITOR: Our current editor retires *after the next number*, and we are looking urgently for someone to take over, perhaps for 2 years. If you are interested or can suggest someone, please contact 01766 890550.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson membership@discoveringgoldwelshhouses.co.uk 01824 704404. For further information contact Margaret Dunn, secretary@discoveringgoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

GROUP EVENTS

We are busy preparing for the **2018 Vernacular Architecture Group UK spring conference** based in Bangor in April. The delegates will spend days visiting houses in Anglesey, Denbighshire and Conwy. Volunteers will be needed nearer the time to act as stewards etc.

yng nghwmni aelodau gwybodus o Grŵp Adeiladau Brodorol Cumbria. Byddwn yn aros yng ngwesty cain Victorian Hallmark yng nghanol Caerliwelydd a phob nos fe gawn sgwrs gan arbenigwr lleol. Hoffem ddiolch i bawb sydd wedi mynegi diddordeb mewn ymuno â'r Daith Astudio, er os nad ydych wedi mynegi diddordeb mae croeso mawr i chi ymuno. Bydd y gost tua £300. Byddwn mewn cysylltiad yn fuan â'r holl aelodau i dderbyn archebion pendant. Yn y cyfamser, os ydych am unrhyw wybodaeth bendant am y Daith Astudio, cysylltwch â Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch â chysylltydd cangen, fel arfer @ £2. Rydym yn hynod ddiolchgar i berchenogion tai am eu lletygarwch.

CANGEN MÔN Cyswllt: Peter Masters: 01758 750322 datinggoldwelshhouses@gmail.com. Archebwch yn gynnar gan fod lle yn gyfyngedig; bydd manylion llawn yn cael eu hanfon at y rhai sy'n cael eu derbyn. **Dydd Mawrth, Mawrth 6ed:** Mewn Cymraeg (addas i ddysgwyr) ymweliad awyr agored am 2yp i Lys Rhosyr, Niwbwrch, o dan arweiniad Rhys Mwyn, i weld safle llys y Tywysogion a thrafod neuaddau Tywysogion Cymru. Nifer mwyaf 20. **Gwener 20fed Ebrill** ymweliadau 2yp i ddau arall o dai C15 a C16 ym Miwmares. Nifer mwyaf 20. **Iau 17eg Mai** am 2yp yn Swyddfa Gofnodi Llangefni. Ymchwil, gyda help, tŷ dewisol ar Ynys Môn, neu un o'ch dewis chi. Nifer Mwyaf 12. **Llun 11eg Mehefin** Ymweliad i Blas Bodafon, Penrhoslligwy: Gwreiddiau C16 a math corn simdde canolog C17. Taith, sgwrs a lluniaeth. Nifer mwyaf 20. **Llun 9fed Gorffennaf** Ymweliad 2yp i Blas Penmynydd, ger Llangefni. Taith drwy'r tŷ, hanes a lluniaeth. Dathlu digwyddiadau'r flwyddyn; trafod a chynllunio gweithgareddau'r flwyddyn nesaf.

Tŷ Sir y Fflint / Flintshire house: 1557-87

CANGEN ARFON A PHROSIECT HANES LLEOL TESCO Cyswllt: Peter Masters: datinggoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Iau 15ed Mawrth:** Ymweliad am 1.45yp i Blas Brondanw, Llanfrothen drwy ganiatâd caredig Ymddiriedolaeth Susan Williams-Ellis. Anerchiadau: "Tai rhai o hynafiaid Williams-Ellis" gan Margaret Dunn; "Clough Williams-Ellis a Phlas Brondanw" gan Dylan Williams, Curadur. **Mawrth 17eg Ebrill:** Ymweliad i Lwyn Bedw, Waunfawr. Mae gan y tŷ Elisabethaidd hwn a adferwyd yn hyfryd ac sydd ar gynllun Eryri, hanes cyfareddol. **Llun 21ain Mai:** ymweliad 2 yp i Dŷ Hyll i weld a chlywed am y tŷ a

DOWHG Study Tour to Cumbria, Sept 10th-13th 2018. This year's Study Tour will visit some old and fascinating houses and buildings in Cumbria. Over four days our coach will take us to a range of private and public venues, often in the company of knowledgeable members of the Cumbria Vernacular Buildings Group. We'll stay at the elegant Victorian Hallmark Hotel in the centre of Carlisle and each evening will have a talk given by a local expert. We thank all those who have expressed an interest in joining the Study Tour, though if you did not express an interest you are of course very welcome to come along. The cost is likely to be around £300. We will shortly be in touch with all members to take firm bookings. In the meantime, if you would like any further information about the Study Tour, please contact Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2. We thank house-owners very much for their hospitality.

ANGLESEY BRANCH Rep: Peter Masters: 01758 750322 datinggoldwelshhouses@gmail.com. Please book early as places are limited; full details will be sent to those accepted. **Tue 6th Mar:** In Welsh (suitable for learners) 2 pm outdoor visit to Llys Rhosyr, Newborough, led by archaeologist Rhys Mwyn, to see the site of the Princes' court & discuss the halls of the Welsh Princes. Max 20. **Fri 20th Apr** 2 pm visits to two more C15 & C16 houses in Beaumaris. Max 20. **Thu 17th May** 2 pm at Llangefni Record Office. Research, with help, a selected Anglesey house, or one of your choice. Max 12. **Mon 11th June** 2 pm Visit to Plas Bodafon, Penrhoslligwy: C16 origins & C17-type central chimney stack. Tour, talk & refreshments. Max 20. **Mon 9th July** 2 pm Visit to Plas Penmynydd, near Llangefni. House tour, history & refreshments. Celebrate the year's events; discussion & planning for next year's activities.

Archifau Ynys Môn / Anglesey Archives

CAERNARFONSHIRE BRANCH & TESCO LOCAL HISTORY PROJECT Rep: Peter Masters: 01758 750322 datinggoldwelshhouses@gmail.com. **Thu 15th March:** 1.45 pm Visit to Plas Brondanw, Llanfrothen by kind permission of the Susan Williams-Ellis Foundation. Talks: "The houses of some Williams-Ellis ancestors" by Margaret Dunn; "Clough Williams-Ellis & Plas Brondanw" by Dylan Williams, Curator. **Tue 17th April:** Visit to Llyn Bedw, Waunfawr. This beautifully restored Elizabethan Snowdonia-plan house has a fascinating history. **Mon 21st May:** 2 pm visit to Tŷ Hyll / the Ugly House to see & hear about the house & the Snowdonia

Chymdeithas Eryri, yna taith gerdded gron gerllaw a the yn y caffi. **Mercher 6ed Mehefin:** 10yb-4yp Cofnodi Pensaernïol – diwrnod ymarferol yn Nhŷ Mawr ger Beddgelert o dan arweiniad Dr Martin Cherry a Peter Thompson. Nifer Mwyaf 12. **Iau 5ed Gorffennaf:** 2 yp Taith ym Meddgelert o dan arweiniad Margaret Dunn. Darganfyddwch sut y datblygodd y pentref hwn a sut i ymchwilio i gymunedau eraill. Hefyd **Iau 2il Awst** a **Iau 6ed Medi:** manylion i ddilyn.

CANGEN CONWY Cyswllt: Tony Scharer: 01745 813027 tonyscharer@gmail.com. **Gwen 11eg Mai** 10 yb Taith dan arweiniad o Blas Mawr, Conwy. Archebu'n angenrheidiol. **Llun 11eg Mehefin** ymweliad 11 yb i Gymryd Isaf, Henryd (neuadd-dŷ 3-uned, y rhan gynharaf tua 1500). Archebu'n angenrheidiol. **Gwen 13 eg Gorffennaf** 9.30 Sgwrs gan Ray Castle ac Irene Pullen ar agweddau o hanes Tref Conwy. Lleoliad i'w gadarnhau.

CANGEN SIR DDINBYCH Cyswllt: Janice Dale: 01490 440427 jadale22@hotmail.co.uk. Am fanylion pellach cysylltwch â Janice. **Mer 14eg Mawrth** 2 yp tŷ C17 sy'n eiddo i aelod rhwng Corwen a Llangollen. **Iau 19eg Ebrill** 7 y nos, tŷ aelod a ddendr-ddyddiwyd yn ddiweddar ger Llandrillo. **Mawrth 15ed Mai** 2.30 yp tŷ aelod ger Llandrillo ar gyfer cofnodi'n bensaernïol gyda Martin Cherry (i'w gadarnhau). **Merch 6ed Mehefin:** tŷ ger Corwen ar gyfer ymarfer cofnodi pensaernïol.

Tŷ Meirionnydd: ymchwil yn y dyfodol / Merioneth house: future research

CANGEN MEIRIONNYDD Cyswllt: John Townsend: 01341 430262 john@thetownsend.org.uk. **Mawrth 27ain Mawrth**, 10.30-12.30 yn Llyfrgell Dolgellau, LL40 2YF, sgwrs ddarluniadol ar “Yr Hen Ffyrdd – Ffyrdd y Porthmyn, Mwyngloddiau Aur a Straeon y Rhinogydd” gan Jean Napier. **Ebrill** (dyddiad ac amser i'w cadarnhau) ymweliad i Wembraichdwr, Llandderfel, LL21 0PF (neuadd-dŷ agored tair rhan, 1611 yn debygol). **Merch 9fed Mai** 2 yp: dwy eglwys nodedig – St Tydecho ym Mallwyd, cybolfa ddiddorol yn rhannol ganoloesol, wedi ei thrawsfurfio yn y G17 gan y ficer, John Davies, ysgolor beiblaidd a chasglwr y geiriadur Cymraeg a Saesneg cyntaf, ac a newidwyd eto yn nechrau'r G19; a St Tydecho Cemais gyda tho bwa gafaelfachog gwych o'r 15ed ganrif. **Sad 26ain Mai**, 11-6, yng Nghanolfan Aberdyfi, LL35 0LW. Arddangosfa o waith DHDC, a lansio llyfryn cangen ar ‘Hanes Cwm Maethlon’ (ger Tywyn). **Mercher 1af bob mis**, 9.30-12.30: Mae Archifau Dolgellau yn agored yn unig ar gyfer aelodau GDHDC.

CANGEN GOGLEDD DDWYRAIN CYMRU Cyswllt: Margaret neu Wally Barr: magsbarr@yahoo.co.uk,

Society, then circular walk nearby & tea in the café. **Wed 6th June:** 10am-4pm Architectural Recording: a practical day at Tŷ Mawr near Beddgelert led by Dr Martin Cherry & Peter Thompson. Max 12. **Thu 5th July:** 2 pm Beddgelert guided walk led by Margaret Dunn. Find out how this village developed & how to research other communities. Also **Thu 2nd Aug** and **Thu 6th Sept:** details to follow.

CONWY BRANCH Contact: Tony Scharer: 01745 813027 tonyscharer@gmail.com. **Fri 11th May** 10 am Guided tour of Plas Mawr, Conwy. Booking essential. **Mon 11th June** 11 am visit to Cymryd Isaf, Henryd (3-unit hall house, earliest part c. 1500). Booking essential. **Fri 13th July** 9.30 Talk by Ray Castle & Irene Pullen on aspects of the history of Conwy Town. Venue tbc.

DENBIGHSHIRE BRANCH Contact: Janice Dale: 01490 440427 jadale22@hotmail.co.uk. For further details contact Janice. **Wed 14th March** 2 pm, a member's C17 house, between Corwen & Llangollen. **Thu 19th April** 7 pm, a member's house, recently dendro-dated near Llandrillo. **Tue 15th May** 2.30 pm a member's house near Llandrillo for architectural recording with Martin Cherry (TBC). **Wed 6th June:** house near Corwen to practise architectural recording.

Ymweliad prosiect Sir Gaernarfon/Tesco i Dŷ Fry / Caernarfonshire/Tesco project visit to Tŷ Fry

MERIONETH BRANCH Contact: John Townsend: 01341 430262 john@thetownsend.org.uk. **Tue 27th March**, 10.30-12.30 in Dolgellau Library, LL40 2YF, an illustrated talk on “The Old Ways – Drivers’ Roads, Gold Mines and Tales of the Rhinogydd” by Jean Napier. **April** (day and time to be confirmed) visit to Gwernbraichdwr, Llandderfel, LL21 0PF (tripartite open hall-house, probably 1611). **Wed 9th May** 2 pm: two remarkable churches – St Tydecho's Mallwyd, a fascinating hotchpotch, medieval in part, transformed in C17 by the vicar, John Davies, biblical scholar and compiler of the first Welsh and English dictionary, and altered again in the early 19th century; & St Tydecho's Cemais with a splendid 15th century arch-braced roof. **Sat 26th May**, 11-6, in the Aberdyfi Institute, LL35 0LW. Exhibition of DOWH work, and launch of a Branch booklet on the ‘History of Cwm Maethlon’ (near Tywyn). **1st Wed in the month**, 9.30-12.30: Dolgellau Archives is open solely for DOWHG members.

NORTH EAST WALES BRANCH Contact: Margaret or Wally Barr: magsbarr@yahoo.co.uk, wallybarr@yahoo.co.uk, both on 01745 888622. **Fri 2nd March:** House History training

wallybarr@yahoo.co.uk, y ddau ar 01745 888622. **Gwener 2il Mawrth:** Sesiwn Hyfforddi ar gyfer Hanes Tai, Llyfrgell Penarlâg, 2-4yp. **Ebrill:** Cyfarfod cangen yn nhŷ aelod yn Llanasa, ynghyd ag ymweliad i Henblas C17eg, Llanasa. Dyddiad i'w benderfynu. **Mai:** Gweithdy Adeiladu Treftadaeth, Llanrwst ac ymweliad posibl i Gastell Gwydyr. Dyddiad i'w benderfynu. **Mehefin:** Cyfarfod Cangen. Dyddiad i'w benderfynu.

NODYN ATGOFFA: Mae'r holl dai a grybwyllir yn y cylchlythyr hwn ac/neu sy'n gysylltiedig â DHDC yn eiddo preifat ac **nid ydynt ar agor** i'r cyhoedd.

LAWER O DDIOLCH i Gangen GDd Cymru am eu cyfraniad at yr argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

LLORIAU CERRIG PATRYMOG MEWN TAI O'R UNFED GANRIF AR BYMTHYG YNG NGOGLEDD CYMRU (a chapel o'r ail ganrif ar bymtheg)

Ceir sawl enghraifft o loriau cerrig fflagiog patrymog yng ngogledd Cymru a gwelsom dri ohonynt yn ystod ymweliadau GDHDC. Mae'r enghreifftiau domestig i'w cael mewn ffermdai sylweddol a thai byddigions sy'n dyddio o ail hanner yr unfed ganrif ar bymtheg. Y chapel o'r ail ganrif ar bymtheg yw Gwydyr Uchaf (CADW) ger Llanrwst a adeiladwyd gan Syr Richard Wynn yn 1673.

Mae pob llawr â cherrig lleol, unffurf: a cheir yr effaith addurniedig drwyddo draw drwy geometreg y slabiau unigol. Mae'r patrwm yn cynnwys slab sgwâr wedi ei amgylchynu gan bedwar hecsagon sydd gyda'i gilydd yn creu octagon. Mae ochr y sgwâr yn amrywio o 12" ar lawr y chapel i 18". Mae'r lloriau hyn i'w gweld ym mhrif stafell y tŷ. Mae meintiau y lloriau yn amrywio: a maint y ddau fwyaf a fesurwyd yw tua 18'x34' a 22'x25'.

Bryngwyn Mawr

Yn achos un o'r enghreifftiau, awgrymwyd sawl degawd yn ôl y gallai'r llawr fod wedi ei ail-leoli o abaty gerllaw yn dilyn Diddymiad y Mynachlogydd adeg Harri'r Wythfed. Os felly gallai'r lleill hefyd fod wedi tarddu o sefydliadau mynachlogaidd: daw Abaty Maenan ac Abaty Dinas Basing yn syth i'r meddwl. Mae archwiliad manwl agos o'r lloriau yn dangos eu bod yn ffitio'n dda reit at gorneli'r gofod, hwyrach yn awgrymu eu bod wedi eu creu a'u gosod *in situ* yn hytrach na'u cludo o rywle arall a'u gwneud i ffitio. Mae hyn hefyd yn wir am lawr y chapel preifat, er nad oes ganddo ond un hyd o'r patrwm, sydd ar ben dwyreiniol corff yr eglwys.

Gwnes rannu'r holl wybodaeth hon â hanesydd pensaernïol

session, Hawarden Library, 2-4pm. **April:** Branch meeting at a member's house in Llanasa, along with a visit to C17th Henblas, Llanasa. Date TBA. **May:** Heritage Building Workshop, Llanrwst & possible visit to Gwydir Castle. Date TBA. **June:** Branch meeting, Date TBA.

REMINDER: all the houses mentioned in this Newsletter and/or linked with DOWH are private property and are **NOT** open to the public.

MANY THANKS to the NE Wales Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

PATTERNED STONE FLOORS IN SIXTEENTH CENTURY HOUSES IN NORTH WALES

(and a seventeenth-century chapel)

There are several examples of patterned stone-flagged floors in north Wales, three of which have been seen during DOWHG visits. The domestic examples are in substantial farmhouses and gentry houses which date from the second half of the sixteenth century. The seventeenth-century chapel is Gwydir Uchaf (CADW) near Llanrwst, built by Sir Richard Wynn in 1673.

The stone is local and uniform in each floor: the decorative effect is achieved entirely through the geometry of the individual slabs.

The pattern consists of a square slab surrounded by four hexagons which together create an octagon. The side of the square varies from 12" in the floor of the chapel to 18". These floors are found in the principal room of the house. The floor sizes vary: the two largest ones measured are about 18'x34' and 22'x25'.

In the case of one of the examples it was suggested some decades ago that the floor may have been relocated from a nearby abbey following Henry the Eighth's dissolution of the monasteries. If that were so it could be that the others were also originally from local monastic establishments: Maenan Abbey and Basingwerk Abbey immediately come to mind. But a close examination of the floors shows that they are a good fit right to the corners of the space, perhaps suggesting that they were created and laid out *in situ* rather than brought from elsewhere and made to fit. This is also the case with the floor of the private chapel, even though it has only one length of the pattern, which is at the east end of the nave floor.

proffesiynol a phrofiadol a awgrymodd yn syth fod y cynllun yn edrych ei fod yn ymddangos yn perthyn i arddull y Dadeni yn hytrach nag i'r Canoloesoedd ac felly yn bwrw amheuaeth ar unrhyw gyswllt mynachaid. Mae'n awgrymu y gallasai'r cynllun fod wedi deillio o rai y pensaer Eidalaid Sebastiano Serlio (1475-1554). Gwyddom fod ei lawlyfrau darluniadol yn barod yn cylchredeg ar ochr hon y Sianel yn yr unfed ganrif ar bymtheg, oherwydd gwyddom er enghraifft, fod copiâu gwreiddiol yn dal i fodoli yn llyfrgelloedd colegau Rhydychen a Chaergrawnt er na chawsont eu cyfieithu i Saesneg tan 1611. Nid oedd y rhanbarth hwn o ogledd Cymru lle cafwyd hyd i'r lloriau hyn yn ferddwr, ond yn hytrach roedd yn ardal ffyniannus yn ystod diwygiad yr unfed ganrif ar bymtheg ac yn gartref i nifer o ffigurau diplomatig a llenyddol a oedd yn gyfarwydd â syniadau a steiliau Ewropeaidd diweddaraf gan eu dwyn yn ôl i Gymru a'u cymhwyso i'w tai yma – er enghraifft Syr Richard Clough (1530-1570) o Ddinbych.

I shared all this information with an experienced professional architectural historian who immediately suggested that the design looks renaissance in style rather than medieval, which therefore casts doubt on any monastic connection. He suggests that the design may have been derived from those of the Italian architect Sebastiano Serlio (1475-1554). We know that his illustrated handbooks were already circulating on this side of the channel in the sixteenth century, because original copies still exist in the libraries of Oxford and Cambridge colleges, for instance, although they weren't translated into English until 1611. The region of north Wales where we find these floors was no backwater, but was flourishing during the sixteenth-century renaissance and was the home of numerous diplomatic and literary figures who were familiar with the latest European ideas and styles and brought them back to Wales, applying them to their houses here – Sir Richard Clough (1530-1570) of Denbigh, for example.

Mae chwe enghraifft o'r lloriau hyn wedi eu hadnabod hyd yn hyn. Yn ogystal â Chapel Gwydyr Uchaf maent yn cynnwys Gelli-aur ac un arall yn Llanasa, Neuadd Maenan ger Llanrwst, Bryngwyn Mawr yn Nhremeirchion ac un ym Modelwyddan. Rydym yn y broses o adnabod tai mawr eraill yn ein hardal sy'n dyddio o'r cyfnod hwn ac eleni gobeithiwn 'ddarganfod' mwy o'r lloriau arbennig hyn, GOBEITHIO GYDA'CH CYMORTH CHI. Diddorol fuasai gallu, drwy hanesion tai, yn y pen draw arddangos cysylltiadau rhwng y tai hyn a'r dynion niferus o ddylanwad a dysg o ogledd Cymru a oedd yn cludo syniadau newydd i'n hardal ni. Fe hoffem yn fawr wybod os oes unrhyw ddarllenwyr yn ymwybodol o'r math hwn o loriau yn rhywle arall yng nogledd Cymru. (Yn anffodus nid yw Peter Smith yn ei lyfr cyfansawdd *Houses of the Welsh Countryside*, 1975, yn rhoi unrhyw sylw i loriau na phalmentydd.)

Six examples of these floors have been identified so far. As well as Gwydir Uchaf chapel they include Golden Grove and another one in Llanasa, Maenan Hall near Llanrwst, Bryngwyn Mawr in Tremeirchion, and one in Bodelwyddan. We are in the process of identifying other large houses in our area which date from this period, and this year hope to 'discover' more of these special floors, PERHAPS WITH YOUR HELP. It would be interesting if, through house histories, we are eventually able to demonstrate connections between such houses and the numerous men of influence and learning from north Wales who were bringing new ideas into our area. We would very much like to know whether any readers know of such floors elsewhere in north Wales. (Unfortunately Peter Smith in his comprehensive *Houses of the Welsh Countryside*, 1975, makes no comment on floors or paving.)

Irene Brightmer, GDd Cymru (brightmer@btinternet.com)

Irene Brightmer, NE Wales (brightmer@btinternet.com)

CAPEL GWYDYR UCHAF (1673) ger Llanrwst, Conwy

Llun o'r llawr tua'r gorllewin o risiau'r allor. Sylwch fod tri math o bafin i'w gweld yn y ffoto, gyda'r steil mwyaf arbennig yn y pen cysegredig.

Mae'r Capel wedi ei gyflwyno i'r Drindod Sanctaidd. Mae'r Capel yn enwog am ei nenfwd paentiedig sydd hefyd mewn tri rhan er mwyn cynrychioli'r Drindod. Ydy'r llawr yn symbol arall o'r Drindod?

GWYDIR UCHAF CHAPEL (1673) near Llanrwst, Conwy

View of floor looking west from the altar steps. Note that there are three styles of paving visible in the photo, with the most special style at the sacred end.

The Chapel is dedicated to the Holy Trinity. The chapel is famous for its painted ceiling which is also in three parts to represent the Trinity. Is the floor another symbol of the Trinity?

Woodtiger Fund

MARC FITCH FUND

